

a historických dat nabízela možnost rozvinout analýzu do větší šířky. Na druhou stranu je třeba připustit, že mnohem detailněji Meduna situaci pojednal v několika samostatných článcích.

Následující kapitola přibližuje průběh vlastního archeologického výzkumu. Ten byl rozdělen do sektorů A–Q, zkoumaných v závislosti na postupu skrývky předpolí lomu. Archeologa překvapí velmi úsporný popis terénních situací, doplněný sice terénní dokumentací, bohužel v poměrně malém měřítku. Místo popisu nálezo- vých situací se v mnohem větší míře setkáváme přímo s interpretacemi a rekonstrukcemi původních staveb. Spíše než s prameny předloženými ke kritickému zhodnocení se tak setkáváme přímo s autorovými závěry. Oproti několika předběžným zprávám to lze jen těžko považovat za výrazný krok kupředu.

V úsporném popisu může méně pozornému čtenáři uniknout klíčový poznatek – naprostá většina sídelních objektů se nacházela v kulturním nadloží a identifikována byla jen díky pečlivě dokumentovaným koncentracím keramických zlomků, v případě kůlových jamek pak jejich kamenným obložím. Pokud by byl při výzkumu aplikován dnes tak rozšířený způsob totální skrývky nadloží a dokumentace zahloubených objektů, pravděpodobně by sídliště nebylo vůbec objeveno. To je jeden z nejdůležitějších poznatků výzkumu a také memento směřované k současným archeologům. Možná jde i o odpověď na otázku, proč je stále tak málo prozkoumaných raně středověkých sídlišť (oproti některým pravěkým obdobím). V následující kapitole podává Roman Křivánek výsledky podrobného geofyzikálního průzkumu, který předcházela terénnímu objevu a významně pomohl upřesnit strategii výzkumu.

Nejobsažnější část publikace je věnována zpracování hmotných nálezů. Z nich má pochopitelně přední postavení keramika. P. Meduna rozčlenil vývoj keramiky do pěti horizontů (A–E), přičemž vodítkem mu není primárně morfologie nádob a výzdoby, ale technologie utváření okrajů. Velmi zajímavým postřehem je zjištění, že k výzdobě keramiky (tzv. kolkům) nebyly používány speciálně vyrobené nástroje, ale běžně dostupné zvířecí kosti. Bohužel, Medunovy závěry není možné žádným způsobem kontrolovat; předložena je pouze jeho představa, doplněná ilustračním výběrem materiálů.

Složitější je situace u mineralogicko-petrografické analýzy vybraných zlomků, kterou provedl Vladimír Šrein. Pro výrobu převážně místní keramiky byly používány tři zdroje suroviny, lišící se složením a s tím související odlišnou hodnotou magnetické susceptibilitě. Přírodovědná analýza

bohužel není provázána s analýzou archeologickou, a proto odpověď na otázku, zda existuje vztah mezi použitou surovinou a chronologickými horizonty nebo morfologií je ponechána na vlastním úsudku čtenáře. Dále je pozornost věnována kovovým nálezům (převážně nože) a skleněným šperkům (náramky, korálky a prsten). Tradičně velký prostor autoři vyhradili archeobotanickým a archeozoologickým nálezům. Knihu uzavírá kapitola P. Meduny věnovaná rekonstrukci raně středověkých usedlostí i struktuře vesnice a stručné shrnutí.

Publikace přináší dlouho očekávané výsledky jednoho z nejvýznamnějších archeologických výzkumů raně středověkého sídliště. Její přínos je nezpochybnitelný, zejména v oblasti metodiky výzkumu a v některých směrech výzkumu keramiky. Na druhou stranu, vše podstatné o výzkumu Hrdlovky s největší pravděpodobností stále řečeno nebylo.

MARTIN ČECHURA

Naďa PROFANTOVÁ a kolektiv,
Klecany. Raně středověké pohřebiště II,
Archeologický ústav AV ČR –
Nakladatelství Epoque, Praha 2010

220 s., ISBN 978-80-7425-0521-1; 978-80-87365-40-3

Výzkum pohřebiště v Klecanech, provedený v letech 2000–2009, přinesl stěžejní objevy k poznání raně středověkého období. Dvě lokality, označované jako Klecany I a II, se nacházejí v zázemí hradiště Klecany a proti hradišti Levý Hradec. Obě pohřebiště spolu časově i prostorově souvisejí a jejich rozdíly odrážejí především složitou sociální a náboženskou situaci. Složitá je však i situace s publikací výzkumu. Tlak na rychlé vydání vyústil ve zveřejnění jen části výsledků, na druhý, resp. první díl zatím marně čekáme.

Publikovaný svazek zpřístupňuje především antropologické, antropogenetické a paleopatologické vyhodnocení kosterních pozůstatků. Antropologická analýza Petry Stránské přináší souhrnné informace k demografickému profilu obou pohřebišť, detailněji je provedeno srovnání chrupu. Zcela postrádáme antropologickou charakteristiku jednotlivých hrobů, nezbytnou pro další analýzy, a lze tak doufat, že bude uvedena u popisu hrobů v prvním dílu. Molekulárněgenetická analýza měla za cíl určit pohlaví u těch (převážně nedospělých) jedinců, u kterých obvyklé morfologické a morfometrické metody selhávají.

Úspěšně se tak podařilo snížit množství neurčených jedinců. Oproti předcházející kapitole zde alespoň stručná tabulka výsledků nechybí.

Velmi stručná je i paleopatologická kapitola od Jakuba Likovského, pouhé 2,5 strany. V podstatě se omezuje jen na výčet zjištěných patologií. Zhuštěně jsou pojednány nálezy zvířecích kostí (mj. kosti a vejce kura domácího uložené ve třech hrobech, pravděpodobně jako milodary), nálezy dřev (konstrukce hrobů a některé artefakty), nálezy sedmi nožů a o něco podrobněji nálezy textilu.

Více prostoru je v publikaci věnováno chemické a mineralogické analýze vybraných vzorků keramiky. Přírodovědné analýzy keramiky se již staly běžnou součástí archeologických publikací, avšak bez zdůvodnění výběru vzorků a bez patřičného vyhodnocení výsledků působí poněkud samoučelně. Poslední kapitolou je rozbor mikromorfologie archeologických sedimentů.

Všechny kapitoly čítají pouhých 43 stran. Větší část publikace zabírají obrazové přílohy – terénní fotografie z výzkumu (mnoho fotografií je ale nekvalitních a často neostrých) a kresebná dokumentace hrobových celků a nálezů (zde bohužel postrádáme celkové plány obou pohřebišť). Právě tato dokumentace představuje nejcennější a – až do vydání prvního dílu – prakticky jedinou použitelnou část knihy.

MARTIN ČECHURA

REGIONALIA

Tomáš SOMER – Josef ŠRÁMEK
ve spolupráci s Miroslavem KOVÁŘEM,
Benediktinské opatství ve Vilémově.
Dějiny zapomenutého kláštera na česko-
moravském pomezí, Veduta, České
Budějovice 2015

456 s., ISBN 978-80-88030-02-7

Opatství sv. Petra a Pavla ve Vilémově bylo v nedávné době věnováno několik dílčích studií a drobná monografická publikace pocházející z pera autorské dvojice Tomáše Somera a Josefa Šrámka. Bylo jen otázkou času, kdy se oba plodní badatelé k tématu vrátí a rozpracují je do plnohodnotné knižní monografie. Publikace je rozdělena do sedmi hlavních kapitol, které doplňují tři exkurzy. První kapitola-prolog se věnuje vzniku a rozvoji

mnišské myšlenky, přibližuje pravidla života podle řehole sv. Benedikta a popisuje utváření sítě benediktinských klášterů v raně středověkých Čechách. Tato část vhodným způsobem připravuje půdu pro navazující kapitolu, v níž jsou již pojednávány dějiny kláštera až do 13. století.

Zdrženlivost obou autorů při líčení klášterních dějin ve 12. století lze kvitovat, protože z tohoto období máme dochováno velmi málo písemných pramenů. Jako skutečně podložené datum existence kláštera se tedy stále jeví až rok 1160. Veškeré zmínky o existenci konventu v předcházejícím období lze považovat za sporné. Pro osvětlení dějin kláštera v tomto období příliš nenapomáhá ani dosavadní literatura. Některé podnětné studie, naposledy z pera Tomáše Velímského, sice přinášejí nové pohledy na počátky kláštera, nicméně musíme si přiznat – a vyznívají tak i závěry obou autorů anotované publikace – že pro počátky kláštera máme tak málo dokladů, že budeme odkázáni na více či méně pravděpodobné dohady a hypotézy. Za ty více zdařile považují ztotožnění obou bratří-zakladatelů Viléma a Heřmana s rodem erbu lekna, i když i zde je kritické myšlení na místě. Pochopitelné jsou zajisté snahy pokusit se v pramenech zmiňované velmože ztotožnit s reálně existující a jinde doloženou osobou. Nesmíme ale zapomínat, že Vilémů nebo Heřmanů se v knížecí družině v průběhu dvaceti let (1120–1140) mohlo vystřídat hned několik. Pro jejich správnou identifikaci dnes disponujeme pouze velmi torzovitými údaji, které je možno poskládat jakkoli dle toho, jakou míru platnosti či důvěryhodnosti jim právě připisujeme.

Naopak za zcela pomýlenou považují myšlenku Františka Skřivánka a Marie Janouškové, že původní sídlo vilémovských benediktinů se nacházelo v Zábělčicích (s. 54–56). Domnívám se, že Somer se Šrámek udělali správně, pokud na základě shromážděných argumentů tuto hypotézu odmítli (s. 56). V tomto případě se totiž jedná o řetězení a dávání do souvislosti věcí (vilémovský klášter, kostel sv. Kříže, Zábělčice), které ve skutečnosti žádnou souvislost neměly. Jejich jediným spojujícím prvkem je, že o jejich existenci víme – navíc v různých časových vrstvách – z písemných pramenů. Nebezpečí podobných nepodložených smyšlenek spočívá v tom, že pokud nejsou důrazně vyvráceny, žijí vlastním životem a z roviny nepodložených hypotéz se přesouvají do roviny všeobecně uznávané interpretace.

Druhá kapitola je věnována vilémovskému klášteru v průběhu 13. století. Z let 1222 až 1276 se však dochovala pouze desítky relevantních dokumentů, což opět výrazně limituje možnosti rekonstrukce jeho dějin. To je velmi důležité i vzhledem